

Dino Bucati

**TATARSKA
PUSTINJA**

Preveo sa italijanskog
Dejan Ilić

■ Laguna ■

Naslov originala

Dino Buzzati

IL DESERTO DEI TARTARI

Copyright © Dino Buzzati Estate

Published by arrangement with The Italian Literary Agency

Translation copyright © za srpsko izdanje 2019, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

TATARSKA PUSTINJA

Sadržaj

TATARSKA PUSTINJA 9

Dejan Ilić:

Granično mesto Tatarske pustinje231

Đulio Karnaci:

Hronologija života i dela Dina Bucatija251

I

P ošto je unapređen u oficira, Đovani Drogo je otputovao iz grada jednog septembarskog jutra i krenuo ka Tvrđavi Bastijani, svojoj prvoj prekomandi.

Ustao je po mraku i prvi put obukao uniformu poručnika. Kad je to uradio, pogledao se pri svetlu petrolejke u ogledalu, ali nije našao ushićenost koju je očekivao. U stanu je bila potpuna tišina, čuli su se samo neznatni šumovi iz susedne sobe; njegova majka ustajala je da bi ga pozdravila.

Bio je to dan iščekivan godinama, početak njegovog pravog života. Pomišljao je na turobne dane provedene na Vojnoj akademiji, sećao se gorkih večeri učenja kada bi začuo slobodan i verovatno srećan svet kako napolju prolazi ulicama; zimskih buđenja u ledenim spavaonicama, gde je opstajavao košmar kažnjavanja. Sećao se mučnog odbrojavanja danâ, kako mu se činilo da se to nikada neće završiti.

Sada je napokon bio oficir, nije više morao da se satire nad knjigama, niti da strepi od glasa podnarednika, ipak je

sve to bila prošlost. Svi ti dani, koji su mu izgledali mrski, sada su bili zauvek gotovi i obrazovali su mesece i godine koji se nikada neće ponoviti. Da, sada je on bio oficir, imaće novca, lepe žene će ga možda gledati, ali zapravo – uviđao Đovani Drogo – najbolje doba, prva mladost, bilo je po svemu sudeći završeno. Tako je Drogo zurio u ogledalo, i video usiljen osmeh na vlastitom liku, koji je uzalud pokušavao da zavoli.

Kako je to besmisleno: zašto nije uspeo da se nasmeje s doličnim nehajem dok je pozdravljao majku? Zašto nije mario ni za njene poslednje savete, te je uspevao samo da primeti zvuk tog glasa, tako prisani i ljudski? Zašto je kružio po sobi s neodređenom nervozom, ne uspevajući da nađe sat, bič, kapu, koji su se pak nalazili na svom mestu? Izvesno nije polazio u rat! Desetine poručnika kao on, njegovi stari drugari, ostavljali su u ovom času porodični dom s radosnim osmesima, kao da su odlazili na neku proslavu. Zašto su mu iz usta, za majku, izlazile samo opšte fraze, ispražnjene od smisla, umesto nežnih i umirujućih reči? Gorčina što prvi put ostavlja staru zgradu, gde je rođen s nadama u život, bojazni koje sa sobom nosi svaka promena, ganuće pri pozdravljanju s majkom, nesporno su mu pritiskali dušu, ali nad svim tim nadnosila se jedna uporna misao, koju nije uspevao da razazna, nešto kao nejasan predosećaj nečeg fatalnog, kao da je kretao na put bez povratka.

Prijatelj Frančesko Veskovi otpratio ga je na konju prvu deonicu puta. Topot životinja odjekivao je pustim ulicama. Svitalo je, grad je još uvek bio uronjen u san, tu i tamo na poslednjim spratovima šaloni su se otvarali,

pojavljaljvala su se umorna lica, apatične oči zagledale bi se nakratko u čudesno rađanje sunca.

Dva prijatelja nisu razgovarala. Drogo je razmišljao kako bi mogla izgledati Tvrđava Bastijani, ali nije uspevaao da je zamisli. Nije znao ni gde se tačno nalazi, ni koliki put treba da pređe. Jedni su mu rekli jedan dan jahanja, drugi manje, niko od onih koje je pitao zapravo i nije bio tamo.

Na kapiji grada, Veskovi poče da opušteno ćereta o uobičajenim stvarima, kao da Drogo odlazi da projaše malo. A onda u jednom trenutku:

– Vidiš li ono obraslo brdo? Da, baš to. Vidiš li na vrhu onu građevinu? – reče. – To je već deo Tvrđave, isturena karaula. Bio sam tamo pre dve godine, sa stricem, u lovu.

Sada su već bili izašli iz grada. Počinjala su polja kukuruza, livade, rumene jesenje šume. Belim putem, opaljenim suncem, odmicala su dvojica jedan pored drugog. Đovani i Frančesko bili su prijatelji, družili su se godina-ma, imali iste strasti, poznanike; viđali su se svakoga dana, onda se Veskovi obogatio, a Drogo postao oficir i sada je osećao kako su se udaljili. Sav taj lagodni i dopadljivi život više mu nije pripadao, ozbiljne i nepoznate stvari su ga čekale. Njegov i Frančeskov konj – činilo mu se – već su imali različite korake, topot njegovog, Drogovog, beše manje lak i živahan, kao fon strepnje i muke, kao da je i životinja osećala da će mu se život uskoro promeniti.

Behu stigli do vrha uspona. Drogo se okrete da pogleda grad u protivsvetlu; pramenovi jutarnjeg dima dizali su se sa krovova. Ugledao je izdaleka svoju zgradu. Razabrao je prozor svoje sobe. Verovatno su krila bila otvorena, žene su pospremale. Namestiće krevet, staviti stvari u ormar, potom zamandaliti šalone. Onda mesecima niko neće ući

sem strpljive prašine i, u sunčanim danima, tankih pruga svetlosti. Evo, dakle, zatvorenog u mraku, malog sveta njegovog detinjstva. Majka će ga sačuvati da bi on, kad se vrati, ponovo našao sebe, kako bi tu unutra mogao da ostane dečak, i posle dugog odsustva; eh, ona se sigurno zanosila da će moći da sačuva netaknutom jednu sreću, zauvek nestalu, da zaustavi beg vremena, da će stvari, kad se otvore vrata i prozori po sinovljevom povratku, opet biti kao pre.

Prijatelj Veskovi ovde ga srdačno pozdravi i Drogo nastavi putem sam, približavajući se planinama. Sunce je bilo u zenitu kad je stigao do početka klisure koja je vodila ka Tvrđavi. Zdesna, na vrhu jednog brega videla se karaula koju mu je Veskovi već pokazao. Nije izgledalo kao da ima još mnogo do tamo.

U želji da što pre stigne, ne zaustavljaajući se ni da nešto pojede, Drogo obode već umornog konja, putem koji je bio sve strmiji, usečen između vrletnih litica. Druge je sretao sve ređe. Jednog kočijaša Đovani upita koliko je vremena potrebno da bi se stiglo do Tvrđave.

– Tvrđave? – odgovori čovek. – Koje tvrđave?

– Tvrđave Bastijani – naglasi Drogo.

– Ovde nema nikakve tvrđave – reče kočijaš. – Ne, nisam čuo za to.

Očito je bio loše obavešten. Drogo nastavi dalje, kako je popodne odmicalo, osećao je sve više laganu uznemirenost. Pretraživao je pogledom visoke rubove klisure ne bi li otkrio Tvrđavu. Zamišljao ju je kao neku vrstu starog zamka s vrtoglavim zidinama. Kako su sati prolazili, sve više je sebe ubeđivao da mu je Frančesko dao pogrešnu

informaciju; karaula, koju mu je pokazao, već je trebalo da bude daleko iza. A približavalo se više.

Pogledajte ih, Đovanija Droga i njegovog konja, kako su mali na obroncima planina koje postaju sve veće i sve divljije. On nastavlja da se penje da bi stigao do Tvrđave po danu, ali hitrije od njega, iz dubine, gde tutnji potok, hitrije od njega dižu se senke. U određenom momentu dostižu Drogovu visinu na suprotnoj padini klanca, čini se da nakratko uspore, kao da ga ne bi obeshrabrile, potom kliznu gore uz litice i stene, a konjanik ostane ispod.

Čitava klisura već je bila puna ljubičaste tame, samo su otkriveni travnati grebeni, neverovatne visine, bili obasjani suncem, kad se Drogo namah našao pred vojnom građevinom, tamnom i ogromnom spram čistog večernjeg neba, koja je delovala staro i pusto. Đovani oseti kako mu srce udara, pošto je ovo trebalo da bude Tvrđava, ali sve, od zidina do samog predela, odisalo je nečim negostoljubivim i zlokobnim.

Promuvao se uokolo, ali nije našao ulaz. Iako je već bio mrak, nijedno svetlo nije bilo upaljeno, niti su se videle stražarske lampe na bedemima. Samo jedan šišmiš koji je oscilovao spram belog oblaka. Napokon Drogo pokuša da se javi: – Hej! – povika. – Ima li koga?

Iz senke zgomilane podno zidina, tad iskrсну neki čovek, nalik skitnici i siromahu, s belom bradom i malom vrećom u ruci. U polusenci se slabo razabirao, samo je belilo njegovih očiju bleskalo. Drogo ga zahvalno pogleda.

– Koga tražite, gospodine? – upita ga.

– Tražim Tvrđavu. Je li to ovo?

– Ovde više nema tvrđave – reče neznanac susretljivo.

– Sve je zatvoreno, već deset godina nema nikog.

– Pa gde je onda Tvrđava? – upita Drogo, odjednom razdražen ovim čovekom.

– Koja Tvrđava? Mislite na onu? – reče neznamac, te ispruži ruku i pokaza u daljinu.

Kroz prorez između obližnjih stena, već pokrivenih tamom, iza haotičnog stepeništa grebenâ, na neodredivoj udaljenosti, još uvek uronjen u rumeno sunce na zalasku, kao izronio iz neke čarolije, Đovani Drogo spazi tada goli breg i po njegovom rubu štraftu, pravilnu i geometrijsku, posebne žućkaste boje: obris Tvrđave.

Bože, koliko još ima do tamo. Ko zna koliko sati puta, a konj mu je bio već klonuo. Drogo ju je gledao začarano, pitao se šta bi nas moglo privući u toj usamljenoj tvrđavici, gotovo nepristupačnoj, tako odvojenoj od sveta. Kakve je tajne skrivala? Ali bili su to poslednji trenuci. Već se poslednje sunce polako odvajalo od udaljenog brega i uz žute bedeme nadirali su modri nanosi dolazeće noći.

II

Mrak ga je uhvatio na putu. Klisura se suzila i Tvrđava je nestala iza nadnetih planina. Nije bilo svetala, čak ni glasova noćnih ptica, samo je s vremena na vreme dopirao šum udaljenih voda.

Viknuo je da se oglasi, ali odjeci su mu vratili vlastiti glas neprijateljskim tonom. Vezao je konja za patrljak drveta na ivici puta, gde je bilo malo trave. Tu je seo, oslonio se leđima na kosinu, čekao da mu dođe san i mislio na put koji mu je preostao, na ljude koje će sresti u Tvrđavi, na budući život, ne nalazeći nijedan razlog za radovanje. Konj bi zatoptao povremeno kopitama na čudan i neprijatan način.

U svitanje je nastavio dalje i opazio da se na suprotnoj padini klisure, na istoj visini, pruža još jedan put, a malo zatim primetio i da se njime nešto kreće. Sunce se još nije bilo spustilo dole i senke su zapremale udubine, tako da se slabo videlo. Ipak, ubrzavajući tempo, Drogo je uspeo da se popne do iste visine i ustanovi da je to čovek: oficir na konju.

Čovek poput njega, napokon; prijateljsko biće s kojim će moći da se nasmeje i našali, da popriča o predstojećem zajedničkom životu, o lovu, ženama, gradu. O gradu koji je Drogu sada izgledao kao odstranjen u nekom dalekom svetu.

Kako se klisura sužavala, dva puta su se primicala i Đovani Drogo opazi da je onaj drugi kapetan. Nije se usudio da odmah vikne, ispalo bi suviše i neučtivo. Samo je pozdravio, nekoliko puta, privlačeći desnu ruku kapi, ali drugi nije odgovarao. Očito nije spazio Droga.

– Gospodine kapetane! – uzviknu na kraju Đovani, pobeđen nestrpljenjem. I pozdravi ponovo.

– Šta treba? – odgovori glas s druge strane. Zaustavivši se, kapetan je pristojno pozdravio i sada je tražio od Droga razlog tog povika. U zahtevu nije bilo nikakve strogosti; bilo je jasno da se oficir iznenadio.

– Šta treba? – odjeknu još jednom kapetanov glas, ovoga puta malko razdražen.

Đovani se zaustavio, sklopio šake nad ustima i iz sveg glasa odgovorio: – Ništa, hteo sam samo da vas pozdravim!

Bilo je to glupo objašnjenje, gotovo uvredljivo jer je moglo izgledati kao podsmevanje. Drogo se odmah pokazao zbog toga. U kakvu se smešnu nepriliku uvalio samo zato što nije bio u stanju da bude dovoljan sebi.

– Ko ste vi? – uzvratu povikom kapetan.

Bilo je to pitanje kojeg se Drogo pribojavao. Taj čudan razgovor, između dve strane klisure, poprimao je ton saslušanja više instance. Neprijatan početak, jer je bilo verovatno, ako ne izvesno, da je kapetan iz sastava Tvrđave. Kako god bilo, valjalo je odgovoriti:

– Poručnik Drogo! – uzviknu Đovani, predstavljajući se.

Kapetan ga nije poznao, s te udaljenosti sigurno nije ni mogao da mu dobro čuje ime, ali je, izgleda, odustao od toga i nastavio put mahnuvši sporazumno, kao da kaže kako će se uskoro sresti. Naime, nakon pola sata, u jednom tesnacu ždrele, ukazaće se most. Dva puta spajala su se u jedan.

Dvojica oficira sastala su se na mostu. I dalje na konju, kapetan se približio Drogu i pružio mu ruku. Bio je to čovek od četrdeset godina ili nešto više, otmenog i mršavog lica. Uniforma mu je bila grubog kroja, ali savršeno uredna. – Kapetan Ortiz – predstavio se.

Kad su se rukovali, Drogu se učini da konačno ulazi u svet Tvrđave. Ovo je bila prva veza, a potom će doći bezbrojne druge svake vrste, koje će ga zatvoriti tamo.

Kapetan je odmah nastavio put; Drogo ga je pratio postrance, i malo iza, poštujući nadređenost, i sve očekivao neku neprijatnu aluziju na neugodan razgovor od malopre. Međutim, kapetan je ćutao, možda mu se nije pričalo, možda je bio povučen i nije znao kako da počne. Pošto je put bio strm a sunce peklo, dvojica oficira su napredovala polako.

Napokon, kapetan Ortiz reče: – Nisam dobro čuo vaše ime iz daljine, maločas. Drozo, beše?

Đovani odgovori: – Drogo, sa G, Drogo Đovani. Molim vas, izvinite, gospodine kapetane, za malopre, što sam dovikivao. Razumete? – dodade zbunjen – preko doline nisam mogao da vam vidim čin.

– Zapravo se nije mogao videti – priznade Ortiz, ne želeći da poriče, i osmehnu se.

Jahali su tako još neko vreme, obojica pomalo smeteni. Onda Ortiz reče: – I, dakle, kuda ste krenuli?

– U Tvrđavu Bastijani. Nije li ovo taj put?

– Da, zapravo jeste.

Zaćutali su, bilo je toplo, samo planine sa svih strana, ogromna brda, divlja i zarasla.

Ortiz reče: – Vi, znači, dolazite u Tvrđavu. Nosite neku poruku?

– Ne, gospodine, dolazim da preuzmem dužnost, tu sam raspoređen.

– Raspoređen u službu?

– Mislim da je tako, u službu, prvo imenovanje.

– Dakle, po potrebi službe, razumem... Pa dobro, u redu... da vam čestitam onda.

– Hvala vam, gospodine kapetane.

Zaćutaše i nastaviše još malo. Đovani je bio veoma žedan, drvena čutura bila je okačena o kapetanovo sedlo i čulo se kako unutra voda radi klok-klok.

Ortiz upita: – Na dve godine?

– Izvinite, gospodine kapetane, na dve godine?

– Na dve godine, kažem, na uobičajenu smenu od dve godine, zar ne?

– Dve godine, ne znam, nisu mi rekli koliko.

– Ma da, naravno, dve godine, svi vi novoimenovani poručnici, dve godine i onda odlazite.

– Po pravilu dve godine za sve?

– Dve godine, naravno, za staž vrede četiri, to vam je najvažnije, inače niko to ne bi tražio. Eh, radi brzog napredovanja, čovek se navikne i na Tvrđavu, zar ne?

Drogo to uopšte nije znao, ali nije hteo da ispadne glup, te se izvuče opštom frazom: – Naravno da mnogi...

Ortiz nije insistirao, činilo se da ga sve to ne zanima previše. Ali sada kad je probijen led, Đovani pokuša da ga upita: – Znači, svi u Tvrđavi imaju dupli staž?

– Koji svi?

– Mislio sam, i ostali oficiri?

Ortiz se nasmeja: – Nego šta, svi! Kako da ne! Samo niži oficiri, naravno, inače niko ne bi podnosio molbu da dođe ovde.

Drogo reče: – Ja nisam podneo molbu.

– Niste podneli molbu?

– Ne, gospodine, tek sam pre dva dana saznao da sam raspoređen u Tvrđavu.

– Hm, malo čudno, zapravo.

Ponovo začutaše, izgledali su kao da misle na različite stvari. Ali Ortiz reče: – Sem ako...

Đovani se trže: – Izvolite, gospodine kapetane?

– Mislio sam: sem ako nijedna molba nije podneta, pa su vas službeno rasporedili.

– Može biti, gospodine kapetane.

– Nego šta, mora biti da je tako, zapravo.

Drogo je na prašnjavom putu posmatrao oštru senku dva konja, glave koje su potvrdno klimale, da, da, pri svakom koraku; čuo je njihov četvorostruki topot, povremeno zujanje neke zunzare i ništa više. Kraj puta nije se video. Povremeno se, na zavijutku doline, mogao opaziti ispred, skroz gore, usečen u vrtletne litice, put koji se verao cikcak. Kada bi stigli donekle, pogledali bi gore, i opet bi bio ispred, isti put, samo još viši.

Drogo upita: – Oprostite, gospodine kapetane...

– Recite, recite samo.

– Je l' ima još mnogo da se ide?

– Ne mnogo, možda dva i po sata, čak tri možda, ovim tempom. Možda ćemo oko podne stići, zapravo.

Začutili su potom, konji su bilo potpuno znojavi, kapetanov je bio umoran, vukao je noge.

Ortiz reče: – Dolazite s Kraljevske akademije, zar ne?

– Da, gospodine, s Akademije.

– Aha, a recite mi: je li tamo još uvek pukovnik Magnus?

– Pukovnik Magnus? Ne bih rekao, ne poznajem ga.

Klisura se sada sužavala, zatvarajući prolaz sunčevim zracima. Tamna ždrela povremeno su se otvarala postrance, odatle su hujali ledeni vetrovi, a gore su se mogle opaziti vrletne kupaste planine; dva-tri dana, činilo se, ne bi bilo dovoljno da se stigne do vrha, toliko su bile visoke.

Ortiz reče: – A kažite mi, poručniče, je li tamo još uvek major Bosko? Vodi li još uvek streljački kurs?

– Ne, gospodine, ne bih rekao, tu je Cimerman, major Cimerman.

– Aha, Cimerman, zapravo, čuo sam da ga pominju. Stvar je u tome što je prošlo puno godina, od mog vremena do danas... sigurno su se već svi promenili.

Obojica su sada mislila na nešto. Put je izašao ponovo na sunce, planine su se smenjivale s planinama, sada vrletnijim i sa stenovitim liticama.

Drogo reče: – Video sam je sinoć izdaleka.

– Šta, Tvrđavu?

– Da, Tvrđavu – prekide i potom, da bi se pokazao učtiv: – Mora da je veličanstvena, zar ne? Učinila mi se ogromna.

– Veličanstvena, Tvrđava? Ma ne, jedna je od najmanjih, veoma stara građevina, samo iz daljine ostavlja neki utisak.

Zaćuta načas i dodade: – Prastara, potpuno prevaziđena.

– Ali je jedna od glavnih, zar ne?

– Ma ne, to je drugorazredna tvrđava – odgovori Ortiz.

Činilo se da uživa u tome da govori loše o tvrđavi, ali posebnim tonom; kao kad se neko šali navodeći mane svog deteta, siguran da su one neznatne u odnosu na njegove izuzetne vrline.

– Na delu je mrtve granice – dodade Ortiz. – Zato je i nisu menjali, ostala je ista kao vek ranije.

– Kako mrtve granice?

– Granica koja nije važna. Ispred je velika pustinja.

– Pustinja?

– Pustinja, zapravo, kamenje i suva zemlja, zovu je Tatarska pustinja.

Drogo upita: – Zašto Tatarska? Tu je bilo Tatara?

– U davna vremena, možda. Reč je o legendi, pre svega.

Niko, valjda, nije naišao odatle, čak ni u prošlim ratovima.

– Onda Tvrđava nije nikada ničemu služila?

– Ničemu – uzvрати kapetan.

Kako se put sve više peo, drveće je prestajalo, samo su se još retki žbunovi videli tu i tamo; ostalo, spržena polja, stene, urvine crvene zemlje.

– Izvinite, gospodine kapetane, ima li kakvo selo u blizini?

– U blizini ne. Ima San Roko, ali trideset kilometara odavde.

– Malo zabave, rekao bih.

– Malo zabave, malo, zapravo.

Vazduh je postao svežiji, bokovi planina su se zaobljavali, nagoveštavajući najviše vrhove.

– Nije li ponekad dosadno, gospodine kapetane? – upita Đovani, poverljivim tonom, kroz osmeh, kao da hoće da kaže kako mu je svejedno.

– Čovek se navikne – odgovori Ortiz i dodade, s prećutnim prekorom: – Ja sam ovde gotovo osamnaest godina. Štaviše, da budem precizniji, osamnaest navršenih godina.

– Osamnaest godina? – uzvрати Đovani, zadivljen.

– Osamnaest – odgovori kapetan.

Jato gavranova prolete tik iznad dva oficira, i propade u levak klisure.

– Gavranovi – reče kapetan.

Đovani nije odgovarao, razmišljao je o životu koji ga čeka, taj svet bio mu je stran, ta samoća, i te planine. Upita:

– A da li neko od novoimenovanih oficira, koji dolaze gore, i ostane tamo?

– Retki sada – odgovori Ortiz, gotovo se pokajavši što je govorio loše o Tvrđavi, te primećujući da je drugi otišao predaleko, naglasi: – štaviše, gotovo niko. Sada svi hoće u blistave garnizone. Nekada je bila čast služiti u Tvrđavi, sada je skoro kao kazna.

Đovani je ćutao, ali je drugi nastavio:

– Konačno, to je granični garnizon. Uopšte uzev, po mnogo čemu jeste prvorazredan. Granični prelaz je ipak granični prelaz, zapravo.

Drogo je ćutao, osetio je neki iznenadni pritisak. Horizont se proširio i na pozadini su iskrsavali čudni obrisi stenovitih planina, oštre litice koje su se preplitale na nebu.

– Sada su se, i u vojsci, shvatanja promenila – nastavio je Ortiz. – Nekada je Tvrđava Bastijani bila velika čast. Sada kažu da je to mrtva granica, ne pada im na pamet da je granica uvek granica, a nikad se ne zna...

Naišli su na potočić koji je presecao put. Zaustavili su se da napoje konje, sjahali i prošetali se malo da se protegnu.

Ortiz reče: – Znete li šta je tamo, zapravo, prvorazredno? – i slatko se nasmeja.

– Šta, gospodine kapetane?

– Kuhinja, videćete kako se u Tvrđavi jede. To i objašnjava česte inspekcije. Svakih petnaest dana, eto nekog generala.

Drogo se osmehnu učtivo. Nije uspevao da shvati da li je Ortiz budala, prikriva li nešto, ili voli da priča tek tako.

– Divno – uzviknu Đovani – baš sam gladan!

– E, još malo i tu smo. Vidite li onu grbu sa zakrpom šljunka? Tamo, odmah iza.

Nastavili su put, i tačno iza grbe sa zakrpom šljunka, dvojica oficira izbiše na zaravan u blagom usponu i Tvrđava se ukaza, na nekoliko stotina metara od njih.

Zaista je izgledala mala u odnosu na sliku od prethodne večeri. Od glavne utvrde, koja je u stvari ličila na kasarnu s malo prozora, polazila su dva niža zupčasta bedema koji su je spajali s bočnim kulama, bilo ih je po dve sa svake strane. Tako da su zidine slabo zatvarale čitav prevoj, širok oko petsto metara, ograđen visokim vrletnim liticama.

Zdesna, tačno ispod litice planine, zaravan se ulegala i ličila na sedlo; tuda je prolazio stari put preko prevoja, i završavao se kod zidina.

Utvrda je bila nečujna, uronjena u jako podnevno sunce, lišena senki. Njeni zidovi (pročelje se nije videlo budući okrenuto ka severu) protezali su se goli i žučkasti. Iz jednog dimnjaka izlazio je beličast dim. Svuda po bedemima, na središnjoj građevini, zidinama i kulama, videlo se na

desetine stražara, s puškom o ramenu, kako metodično koračaju tamo-amo, svako svojom kratkom deonicom. Nalik kretanju klatna, taktirali su hod vremena, ne narušavajući čaroliju te osame koja se činila bezmernom.

Planine s desne i leve strane produžavale su se dokle pogled dopire, u strmenim lancima, očito nepristupačnim. I one su, barem u ovom trenutku, imale žutu i sprženu boju.

Drogo je instinktivno zaustavio konja. Kružeći polako očima, gledao je u sumorne zidine, ne uspevajući da odgonetne njihovo značenje. Pomislio je na zatvor, pomislio je na napuštenu kraljevsku palatu. Blagi dašak vetra zanjihao je zastavu iznad utvrde, koja je dotad visila mlitavo, stopljena sa svojim kopljem. Začuo se nejasni odjek trube. Stražari su polako koračali. Na platou ispred ulaza nekoliko ljudi (iz daljine se nije moglo videti da li su vojnici) tovarilo je džakove u kola. Sve je opstajavalo u nekoj misterioznoj obamrlosti.

I kapetan Ortiz se zaustavio da pogleda u građevinu.

– Evo je – reče, iako je to bilo potpuno suvišno.

Drogo pomisli: „Sad će me pitati kako mi izgleda“, i to mu zameta. Međutim, kapetan je ćutao.

Sa svojim niskim zidinama, Tvrđava Bastijani nije delovala moćno, nije bila ni na koji način lepa, niti imala živopisne kule i bastione, apsolutno ništa što bi oživelo tu ogoljenost, što bi prizvalo lepotu svakodnevice. Pa ipak, kao prethodne večeri s dna ždrela, Drogo ju je gledao hipnotisan i neko neobjašnjivo ushićenje oblivalo mu je srce.

A iza, čega je bilo? S one strane te negostoljubive građevine, s one strane puškarnica, kazamatâ, barutana, koji su zatvarali vidik, kakav se svet otvarao? Kakvo je bilo to

Severno kraljevstvo, kamenita pustinja odakle niko nikada nije došao? Mapa je – nejasno se sećao Drogo – pokazivala, s one strane granice, široku zonu s malo naziva, ali da li će se s vrha tvrđave videti barem neko selo, neka livada, kuća, ili samo pustoš nenastanjene zemlje?

Namah se oselio usamljeno i njegova vojnička odlučnost, tako nepoljuljana to tada, sve dok je spokojno zamišljao garnizon, u udobnom domu, uvek zajedno s veselim prijateljima, s malim pustolovinama po noćnim vrtovima, svako samopouzdanje najednom mu je ponestalo. Činilo mu se da je Tvrđava jedan od onih nepoznatih svetova za koje je mislio da im nikada neće pripadati, ne zato što su mu izgledali odbojno, nego zato što su bili beskonačno udaljeni od njegovog svakodnevnog života. Jedan zahtevniji svet, koji je sijao samo sjajem svojih geometrijskih zakona.

Eh, kad bi se moglo nazad. Ne preći ni prag Tvrđave, i vratiti se u ravnice, svome gradu, starim navikama. Bila je to prva Drogova pomisao i bez obzira što je takva slabost sramna za jednog vojnika, bio je spreman da je prizna, ako bi trebalo, samo da ga puste da odmah ode. Ali jedan gusti beli oblak, s nevidljivog severnog horizonta, dizao se sada iznad bedemâ, dok su savršeno mirni, pod suncem u zenitu, stražari koračali gore-dole kao automati. Drogov konj je zanjištao. Potom se vratila velika tišina.

Đovani napokon odvoji oči od Tvrđave i pogleda u kapetana kraj sebe, nadajući se nekoj prijateljskoj reči. I Ortiz je stajao nepomičan i piljio netremice u žute zidine. Da, on koji je tu živeo već osamnaest godina, posmatrao ih je, gotovo opčinjen, kao da ponovo vidi neko čudo. Činilo se da bi ih večno gledao, neodređeni osmeh, ujedno radostan i tužan, blago mu je zario lice.

III

Samo što je stigao, Drogo se predstavio majoru Matiju, starijem ađutantu puka. Dežurni poručnik, neusiljen i srdačan, po imenu Karlo Morel, otpratio ga je kroz Tvrđavu. Od predvorja ulaza – odakle se naziralo veliko pusto dvorište – dvojica oficira se zaputiše dugim prolazom čiji se kraj nije video. Tavanica se gubila u polutama, uske trake svetlosti povremeno su bleskale kroz tesne prozorčiče.

Tek su na gornjem spratu sreli jednog vojnika koji je nosio naramak spisâ. Goli i vlažni zidovi, tišina, oskudno osvetljenje: izgledalo je kao da su svi ti ljudi unutra zaboravili da negde na svetu postoji cveće, nasmejane žene, gostoljubivi i veseli domovi. Sve je tamo unutra bilo jedno odricanje, ali zbog koga, zbog kog tajanstvenog dobra? Sada su odmicali trećim spratom, duž hodnika identičnog prethodnom. Dopirao je, s druge strane nekih zidova, udaljeni eho smeha koji se Drogu učinio neverovatnim.

Major Mati je bio debeljuškast i osmehivao se preterano dobrodušno. Njegova kancelarija bila je prostrana,

velik je bio i pisači sto prepun uredno složenih spisa. Bio je tu i jedan Kraljev portret u boji i majorova sablja okačena o odgovarajuću drvenu kuku.

Drogo se predstavio u stavu mirno, pokazao dokumente i objasnio kako nije podneo nikakvu molbu da bude raspoređen u Tvrđavu (bio je odlučio, čim bude mogao, da zatraži premeštaj), ali ga Mati prekide.

– Upoznao sam pre mnogo godina vašeg oca, poručniče. Pravi gospodin. Sigurno želite biti na čast njegovoj uspomeni. Predsednik Visokog suda, ako ne grešim?

– Ne, gospodine majore – reče Drogo. – Moj otac je bio lekar.

– A, dabome, lekar, zaboga, pobrkao sam, lekar, da, da.

– Mati se učini na trenutak zbunjen i Drogo je primetio kako često prinosi levu ruku okovratniku, nastojeći da sakrije masnu mrlju, okruglu, očito svežu mrlju u visini grudi na uniformi.

Major se odmah povratio: – Veliko mi je zadovoljstvo što vas vidim ovde – reče. – Znete li šta kaže Njegovo Veličanstvo Pjetro III? „Tvrđava Bastijani je straža moje krune“, a ja ću dodati da je velika čast pripadati joj. Ne mislite li tako?

Izgovarao je ove reči mehanički, kao odavno naučenu formulu, kojom se trebalo poslužiti u određenim prilikama.

– Kako da ne, gospodine majore – reče Đovani. – Savršeno ste u pravu, ali, priznajem, bilo je to iznenađenje za mene. Ja u gradu imam porodicu, voleo bih, ako je moguće, da ostanem...

– A, pa vi hoćete da nas napustite i pre nego što ste stigli, je li tako? Moram da vam kažem da mi je žao, veoma žao.

– Nije da ja hoću. Ne usuđujem se da o tome raspravljam... hteo sam samo da kažem kako...

– Shvatio sam – reče major uzdahnuvši, kao da je to stara priča koju on ume da razume. – Shvatio sam. Vi ste Tvrđavu zamišljali drugačije i sada ste se malo uplašili. No, recite mi pošteno: kako možete da sudite, ali pošteno, kad ste stigli samo pre nekoliko minuta?

Drogo reče: – Gospodine majore, ja nemam ama baš ništa protiv Tvrđave... Samo bih radije da ostanem u gradu, ili barem blizu grada. Razumete? Kažem vam to u poverenju, vidim da vi takve stvari shvatate, uzdam se u vašu dobronamernost...

– Naravno, naravno! – uzviknu Mati uz kratak osmeh. – Pa zato smo i tu! Ne želimo da iko ovde bude preko volje, ni poslednji stražar. Samo mi je žao, čini mi se da ste odličan momak...

Major je začutao na neko vreme kao da pronalazi najbolje rešenje. Upravo u tom trenutku Drogo, okrenuvši glavu nadesno, podiže pogled ka prozoru, otvorenom prema unutrašnjem dvorištu. Video se naspramni zid, poput ostalih žučkast i opaljen suncem s crnim pravougaonici-ma retkih prozora. Opazio je i časovnik koji je pokazivao dva sata, dok je, na gornjoj terasi, jedan stražar koračao tamo-amo, s puškom o ramenu. Ali iznad bedemâ, u daljini, sav u podnevnim odblescima, štrčao je stenoviti vrh. Video se od njega samo krajnji šiljak i po sebi nije izgledao ništa posebno. Međutim, u tom okrajku stene, Đovani Drogo je prepoznao prvi vidljivi poziv severne zemlje, legendarnog kraljevstva koje je pretilo Tvrđavi. A ostalo, kako je izgledalo? Neka dremljiva svetlost pristizala je odatle, pušila se polako sumaglica. Tada major nastavi:

– Recite mi – upitao je Droga. – Vi biste hteli da se vratite odmah ili biste mogli i da sačekate koji mesec? Što se nas tiče, ponavljam vam, svejedno je... formalno gledano, naravno – dodade kako ne bi ispao grub.

– Kad već treba da se vratim – reče Đovani, prijatno iznenađen što nema nikakvih prepreka – kad već treba da se vratim, čini mi se da je bolje odmah...

– Slažem se, dakako – umirio ga je major. – Ali da vam objasnim: ako hoćete da odete što pre, najbolje bi bilo da se napravite bolesni. Javite se u ambulantu i nakon dva dana posmatranja lekar će vam izdati uverenje. Uostalom, mnogi ne uspevaju da se naviknu na ovu visinu...

– Je l' baš nužno da se pravim bolestan? – upita Đovani, koji nije voleo takva pretvaranja.

– Nužno nije, ali uprošćava sve. U protivnom, možete podneti pisanu molbu za premeštaj, ovu molbu treba poslati Vrhovnoj komandi, a da Vrhovna komanda odgovori, biće potrebno barem dve sedmice. Nadasve je važno da to ne ide preko gospodina pukovnika, to bih želeo da izbegnem. On zaista ne voli takve stvari, odmah se rastuži, to je prava reč, rastuži se, kao da se čini neka nepravda Tvrđavi. Dakle, da sam na vašem mestu, da budem iskren, pre bih to izbegao...

– Ali, izvinite, gospodine majore – primeti Droga – pa to nisam znao. Ako bi mi odlazak mogao naneti štetu, onda je to drugo pitanje.

– Ma ni govora, poručniče, niste me razumeli. Ni u kom slučaju vaša karijera neće trpeti zbog toga. Reč je samo, kako da kažem, o jednoj nijansi... Naravno, rekao sam vam to da znate, gospodinu pukovniku se to neće nimalo dopasti. Ali ako ste baš odlučili...